

Hume

[10]

Studie o D. Humovi je XVII. kapitolou Russellových Dějin západní filozofie (A History of Western Philosophy: Its Connections with Political and Social Circumstances from the Earliest Times to the Present Day), které byly vydány v roce 1945.

David Hume (1711 – 1776) je jedním z nejvýznamnějších filozofů, protože rozpracoval empirickou filozofii Locka a Berkeleyho do jejích logických důsledků; a tím, že ji učinil bezespornou, učinil ji neuvěřitelnou. V jistém smyslu představuje Hume absolutní konec: pokračovat jeho směrem je nemožné. Od doby, kdy působil, vždy bylo oblíbenou kratochvílí metafyziků ho vyvracet. Co se mne týče, nepovažuji žádné z těchto vyvrácení za přesvědčivé; mohu však nicméně jenom doufat, že se snad objeví nějaký systém, který bude méně skeptický než Humův.

Jeho hlavní filozofické dílo *Pojednání o lidské přirozenosti* bylo napsáno v letech 1734 – 1737, kdy žil ve Francii. První dva svazky byly uveřejněny v roce 1739 a třetí v roce 1740. Byl to velmi mladý muž, ještě mu nebylo ani třicet let; nebyl příliš znám a jeho závěry nebyly přijatelné téměř pro žádnou školu. Očekával vehementní útoky, jimž by čelil skvělými replikami. Nikdo si však knihy nepovšiml; »vypadla z tiskárny jak mrtvě narozené dítě«, jak sám řekl. »Ale,« dodává, »protože mám od přírody radostnou a sangvinistickou povahu, velmi rychle jsem se z této rány zotavil.« Hume se zaměřil na psaní esejů; jejich první svazek vydal v roce 1741. V roce 1744 se neúspěšně pokusil o získání profesury v Edinburghu. Když neuspěl, stal se nejdříve domácím učitelem jakéhosi blázna a potom sekretářem jednoho

generála. Posílen tímto posláním pustil se znovu do filozofie. Zkrátil *Pojednání* tím, že vynechal jeho nejlepší části a většinu důvodů pro své závěry; výsledkem bylo *Zkoumání o lidském rozumu*, které bylo po dlouhou dobu mnohem známější než *Pojednání*. Byla to právě tato kniha, která probudila Kanta z »dogmatického spánku«; nezdá se, že znal *Pojednání*.

Hume napsal také *Rozmluvy o přirozeném náboženství*, které však během svého života nevydal. Podle jeho pokynů byly vydány posmrtně v roce 1779. Jeho *Esej o zázracích*, který se stal slavným, obhajuje názor, že pro takové jevy nemůže existovat žádná přiměřená historická evidence.

Jeho *Dějiny Anglie*, vydané v roce 1755 a v následujících letech, jsou zaměřeny na to, aby prokázaly nadřazenost toriů nad whigy a Skotů nad Angličany; dějiny nepovažoval za hodny filozofické nestrannosti. V roce 1763 navštívil Paříž a měl velký úspěch u *encyklopedistů*. Naneštěstí uzavřel přátelství s Rousseauem, ale vedl s ním známý spor. Hume se choval s obdivuhodnou trpělivostí, ale Rousseau, který trpěl stihomamem, trval na bouřlivé roztržce.

Hume popsal svou povahu ve vlastním nekrologu neboli »smutečním projevu«, jak jej nazval: »Byl jsem mužem umírněné povahy, který ovládá svůj temperament, otevřeného, společenského a veselého rozpoložení, schopným přichylnosti a velké umírněnosti ve všech svých vášních, ale málo náchylným k nepřátelství. Dokonce má záliba v literární slávě, má rozhodující vášně nikdy nezahořkla mou duševní rovnováhou navzdory četným zklamáním.« Všim, co je o něm známo, jsou tato slova potvrzována.

Humovo Pojednání o lidské přirozenosti je rozděleno do tří knih, které pojednávají postupně o rozumu, vášni a mravech. To důležité a nové v jeho učení je obsaženo v první knize, na kterou se omezím.

Hume začíná tím, že rozlišuje »imprese« a »ideje«. Jsou to dva druhy vjemů, přičemž *imprese* jsou ony vjemy, které mají větší sílu a živost. »Idejemi rozumím slabé kopie impresí v myšlení a usuzování.« *Ideje*, alespoň jsou-li to jednoduché ideje, se podobají impresím, ale jsou slabší. »Každá jednoduchá idea má jednoduchou impresi, které se podobá; a každá jednoduchá imprese má odpovídající ideu.« »Všechny naše jednoduché ideje jsou ve svém prvotním proje-

